

Mire Mladenovski

Balkanski ratovi

Ratovi za slobodu ili osvajanje?

Ključno pitanje:

Jesu li Balkanski ratovi vođeni za oslobođenje ili osvajanje?

O č :

1. Kakva je kronologija događaja?
2. Kakva su bila očekivanja i opravdanja Balkanskih ratova?
3. Kako su ratovi doživljavani?
4. Kakve su bile posljedice Balkanskih ratova?

T

Tema ove radionice su balkanski ratovi (1912-1913). Posebna se pozornost posvećuje ulozi onih koji su uključeni u rat, sa posebnim naglaskom na očekivanja i razočarenja ratovima. Tema je osjetljiva i kontroverzna mnogim zemljama Balkana, zbog različitih pogleda na balkanskim ratovima. Ključno pitanje je da li su ti ratovi bili oslobađajući ili osvajački.

I č

1. Moći će svrstati povijesne događaje u vremenske okvire.
2. Razvit će sposobnost analize izvora i razvijati kritičko mišljenje.
3. Vrednovanje povijesnih događaja kroz multiperspektivan pristup.
4. Učenici će prepoznati odnose među državama i narodima u to vrijeme, njihova očekivanja i razočaranja za vrijeme Balkanskih ratova. Također će učenici razumjeti kako ovi događaji utječu na živote ljudi.

C :

- Multiperspektivni pogled na balkanske ratove kroz analizu različitih vrsta izvora.
- Otvorena rasprava o očekivanjima i razočaranjima balkanskih ratova.
- Uvod u političku atmosferu tijekom balkanskih ratova i pokušaj razjašnjenja spornih reakcije na njih.

č

Aktivnost 1
Grupni rad - Izrada lente vremena.

Aktivnost 2
Grupni rad – Analiza različitih tipova izvora i diskusija.

Aktivnost 3
Grupni rad – Izrada novinskog članka

Aktivnost 4
Grupni rad - Sortiranje i određivanje izvora, nakon čega slijedi rasprava o odgovoru na ključno pitanje.

90
minuta

Aktivnost 1

Svaka grupa (ima ih 4 ili 5) prima isti skup materijala za kreiranje lente vremena.

K **B** **?**
N **!**

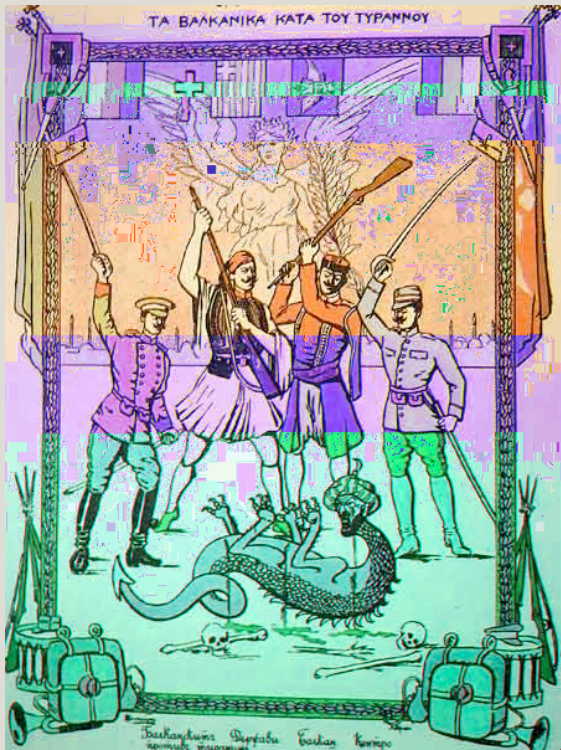
Zadac je kronološki poredati šest značajnih događaja vezanih za Balkanske ratove. Uz svaki događaj mora stajati datum, naziv, pisani dokument i vizualni izvor koji se odnosi na njega.

Da bi se to postiglo, svi djelići s radnih papira moraju se isjeći (stranice 3 i 4). Nakon toga treba ih poredati na praznom papiru. To bi kreiralo lentu vremena glavnih događaja u Balkanskim ratovima.

Rad je u grupama i svaka grupa ima isti zadatak. Na taj način svaka grupa predstavlja rezultat svoga rada pred drugim grupama.

NA I	B	L	S B š	D	P	N A
GODINE	1912 - 1913	1912	1913	28. 11. 1912	30. 05. 1913	10 .08. 1913
EK	Balkanski savez (alijansa) stvoren je nakon serije bilateralnih sporazuma između Bugarske, Grčke, Crne Gore i Srbije, a uperen je protiv Osmanskog Carstva, koje je u to vrijeme još uvijek kontroliralo velik dio Balkanskog poluotoka.		U ratovima su sudjelovali pobjednički Balkanski savez (Srbija, Grčka, Bugarska i Crna Gora) i poraženo Osmansko Carstvo. Velike sile bile su Velika Britanija, Njemačka, Rusija, Austro-Ugarska i Italija.		Bugarska, Grčka, Crna Gora i Srbija napale su Osmansko carstvo, prekidaju i njegovu petostoljetnu vlast na Balkanu. Nakon sedmomjesečnih sukoba, rat je završen Londonskim sporazumom.	
	Osamdeset troje narodnih vođa sastalo se na skupštini u Valoni u studenom 1912. i proglasilo Albaniju nezavisnom državom te uspostavilo privremenu vladu. U skladu s članom 2. Londonskog sporazuma Albanija bi bila priznata kao autonomna država pod suverenitetom osmanskog sultana.		Bugarska je bila nezadovoljna podjelom ratnog plijena u Makedoniji. Srpska vojska odbila je bugarsku ofenzivu i u protunapadu ušla na bugarski teritorij, dok su Rumunjska i Osmansko Carstvo iskoristile priliku da interveniraju protiv Bugarske i steknu teritorijalne dobitke. Sporazumom iz Bukurešta koji je uslijedio, Bugarska je izgubila veliku teritoriju koje je osvojila u Prvom balkanskom ratu.		Bugarska je poražena kombiniranim snagama Srbije, Grčke i Rumunjske, nakon što je neuspješno osporavala kod bivših saveznika podjelu teritorija osvojenih od Osmanskog Carstva u Prvom balkanskom ratu (1912.-1913.). Prema uvjetima sporazuma, Bugarskoj je dodijeljen mali dio Makedonije i uski pojas egejske obale, uključujući i luku Dedeaga (Dedeagaç, Aleksandrupolis). Srbija je uzela sjevernu i središnju Makedoniju, Grčka je dobila južnu Makedoniju, dok je Rumunjska dobila južnu Dobrudžu.	
FO OG AFIJE				 <p>http://en.wikipedia.org/wiki/File:London_Peace_Treaty_Signing_30_May_1913.jpg</p> <p>http://en.wikipedia.org/wiki/File:28nentor.jpg</p>		

LAKA E

http://simple.wikipedia.org/wiki/File:Balkan_League_poster.png

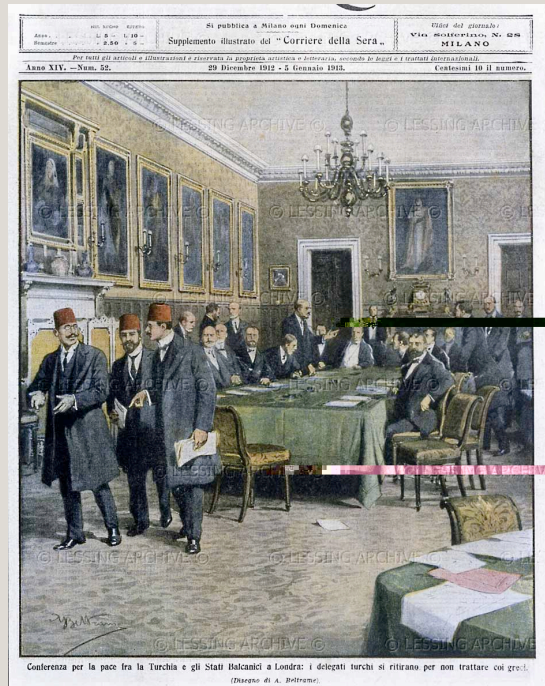

<http://www.robinsonlibrary.com/history/balkan/history/war1912.htm#UyWrqWBX4IM>

LIKE

Učenje moderne južnoeuropske povijesti, alternativni edukacijski materijal, *Balkanski ratovi*, 2009, str. 106.

Izvor 3

E č
M Š

- SLAVENI
- Srbo-Hrvati
- Arnauti (Srbi koji govore albanski)
- Bugari
- Makedonski slaveni

- Albanci
- Grci
- Vlasi
- Turci

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Macedonia_-_Point_of_View_of_the_Serb_s.jpg
(19. srpnja 2013.)

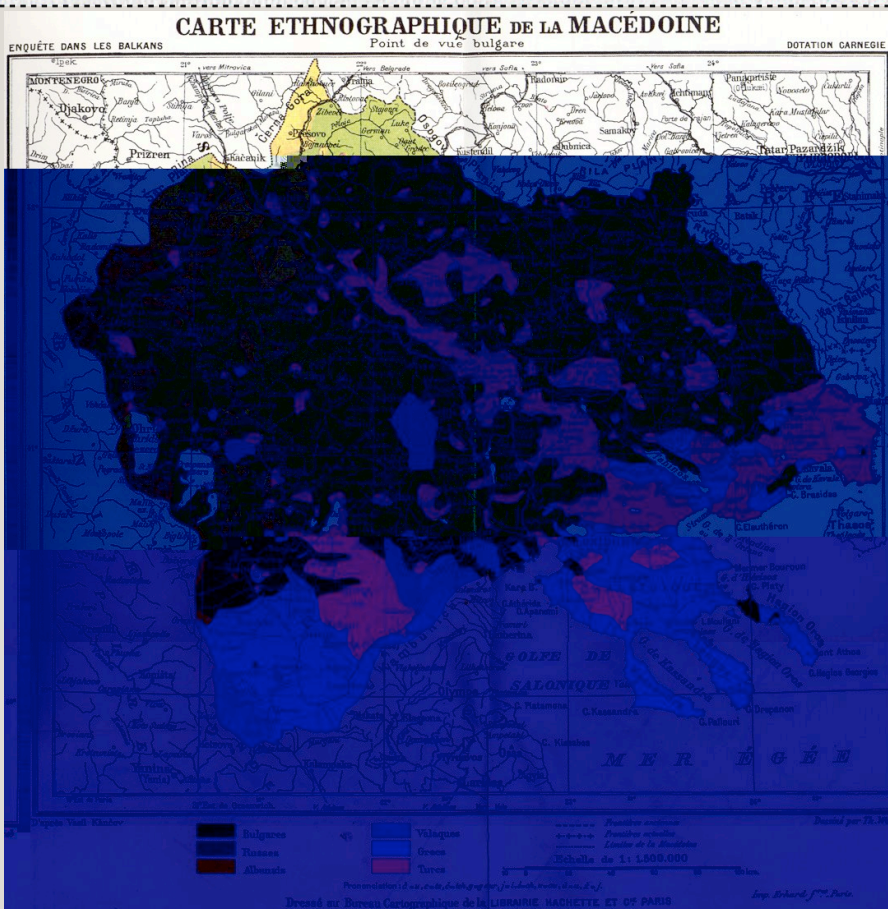
Izvor 4

E č
M Š

- Bugari
- Rusini
- Albanci

- Vlasi
- Grci
- Turci

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Macedonia_-_Point_of_View_of_the_Bulgarians.jpg
(19. srpnja 2013.)

Izvor 1

T ĉ - !

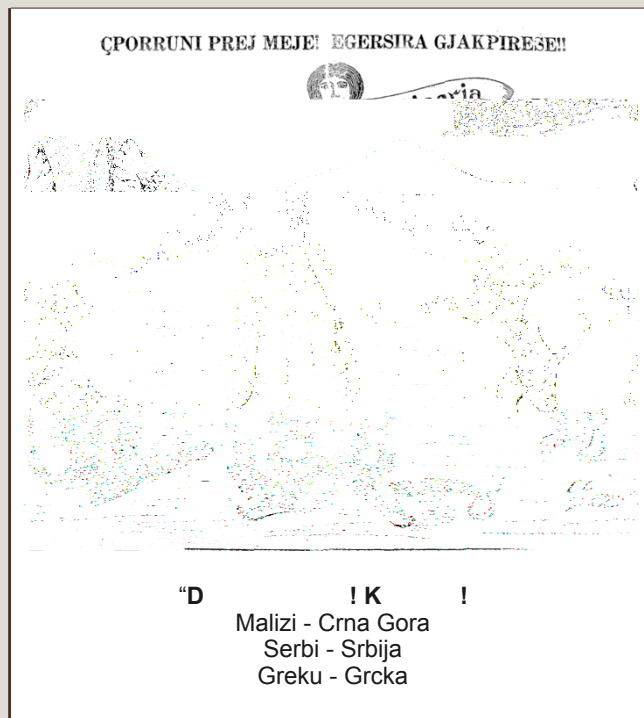

- Dajte mi povratne karte za Sofiju, Beograd, Cetinje i Atenu; povratak je opcija.
- Koliko karata elite?
- Oko 700.000 ili 800.000, za sada.

Tobias Heinzelmann, *Balkanska kriza u osmanliskim karikaturama. Satiricne novine Karagjoz i Kalem 1908-1914, Istanbul, 1999*

Izvor 2

A

Novine "Dielli". 13. veljače 1913., str. 3

Izvor 3

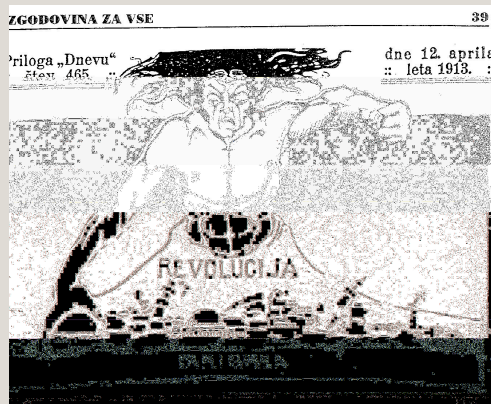
Makedonija, konačno slobodna

"Punch or the London charivari", 27. studenog 1912

Izvor 4

S

Izvor 5

B

Proterivanje osmanlija iz Europe

Izvori za grupu 3

Izvor 1

B

Postoje dva dijela Bugarsko-srpskog sporazuma. Jedan dio je kreirao obrambeni savez me u zemljama potpisnicama, u kojem su obje preuzele obvezu da „pomognu jedna drugoj svim svojim silama u slu aju da jedna od njih bude napadnuta od strane jedne ili vi e zemalja.“ Drugi dio je „tajni aneks“, u kojem su se pripremile za mogu i rat s Turskom u slu aju unutarnjih ili vanjskih problema Turske koji bi mogli ugroziti nacionalni interes bilo koje od potpisnica ili zaprijetiti odr avanju statusa quo na Balkanskom poluotoku. Va an je dio ovoga dijela sporazum o podjeli teritorija u slu aju pobjede u takvom ratu. Sva podru ja bila bi pod zajedni kom kontrolom sve dok ne do e do potpisivanja mira. (...) Ako bi se obje strane, me utim, dogovorile da autonomija za ovu regiju nije izvediva, podru je se treba podijeliti me u njima prema linijama definiranim u sporazumu, s iznimkom da sredi nje podru je, koje je ostavljeno nepodijeljeno, bude naknadno podijeljeno u arbitra i pod vodstvom ruskog cara. Teritorijalni aran mani predstavljaju poku aj da se pomire srpske elje za podjelom teritorija i izlazom na Jadransko more i bugarski plan za autonomiju Makedonije. Na kraju, sporazum je predvidio da car bude arbitar u ostalim pitanjima koja mogu proiza i iz sporazuma.

Anderson, Frank Maloy and Amos Shartle Hershey, Handbook for the Diplomatic History of Europe, Asia, and Africa 1870-1914. Prepared for the National Board for Historical Service. Government Printing Office, Washington, 1918.

Izvor 3

I J I. O C ,
5. 10. 1912.

Mom narodu

Na a sveta du nost prema na oj dragoj domovini, na oj porobljenoj bra i i ovje anstvu, zahtijeva da dr ava, nakon propasti mirmih poku aja da se sa uvaju ljudska prava kr ana pod Turcima, uzme oru je u ruke kako bi prekinula patnje koje traju stolje ima. Gr ka, zajedno sa svojim saveznicima koji su nadahnuti istim osje ajima i vezani istim obvezama, ulazi u svetu bitku za pravdu i slobodu ugnjetenih naroda Istoka. Na a vojska i mornarica, potpuno svjesni svoje du nosti prema narodu i kr anstvu, svoje tradicije, i ponosni na svoju moralnu nadmo i vrijednosti, vjerno ulaze u borbu spremni da proliju svoju estitu krv kako bi ugnjetenima vratili slobodu.

Gr ka e, zajedno sa saveznicima, i i k ovom cilju pod svaku cijenu; prizivaju i Bo ju pomo u ovoj potpuno opravdanoj civilizacijskoj borbi, uzvikujemo – ivjela Gr ka, ivio na narod!

Gardika-Katsiadaki, G. Margaritis, The Aegean in Balkan wars, Atina, 2002

Izvor 4

O

Dragi moji Srbi,

dogodilo se ono emu se nikad nisam nadao. Bugari, na a bra a po krvi i vjeri, na i saveznici, zarati e na nas bez objave rata. Proli e krv svoje bra e, svojih saveznika i ne ovje no pobi e ranjenike. Rasjeko e ma em savezni ugovor i uni ti e prijateljstvo i bratstvo. I evo ve osam dana kako se na Ov em Polju, po Makedoniji, na starim granicama na e domovine, bije ljuta bitka i lije bratska krv. Zgranu e se juna ka srca i zadrhta e sjeni palih Srba na Drinopolju! Bugari zaboravi e srpsku i bratsku pomo , zaboravi e prolivenu krv i pale junake na poljima trakijским! Pru i e slavenstvu i kulturnom svijetu odvratni primjer nezahvalnosti i gramzivosti. Nebratski postupak bugarskih napada a Mene je duboko zabolio. On je povrijedio Moje iskrene slavenske osje aje. (...)

ivotni interesi domovine, nagnali su Me, iako te ka srca, da pozovem Moju hrabru vojsku da se po rtvovno u i juna tvom poka e dostojna heroja slavni h pobjeda na Kumanovu, Prilepu, Bitoli i Drinopolju. Neka Mojim dragim vojnicima Bog i sre a juna ka u pomo i budu u ovom alosnom, ali nama nametnutom ratu.

U Beogradu, 25. lipnja 1913.

Izvor 2

P

, 5. 10. 1912.

Ljudski, kr anski osje aji, sveta du nost da se pomogne svojoj bra i kada je njihova gola egzistencija ugro ena, ast i dostojanstvo Bugarske, prisiljavaju me da pozovem pod zastavu sinove ove zemlje koji su spremni da je brane. Na cilj je pravedan, svet i slavan. S vjerom u za titu i pomo Boga svemogu ega, progla avam bugarskom narodu da je rat za ljudska prava kr ana u Turskoj objavljen.

Nare ujem hrabroj bugarskoj vojsci da napadne teritorij Turske! Zajedno s nama, u zajedni kom cilju, protiv zajedni kog neprijatelja borit e se i vojske na ih saveznika, balkanskih dr ava – Srbije, Gr ke i Crne Gore. I u ovoj borbi Kri a protiv Polumjeseca, odnosno slobode protiv tiranije, na na oj strani imat emo sve ljude koji vole pravdu i napredak.

P. Kiškilova, Balkanski ratovi u bugarskom tisku, 1912.-1913., Sofija 1999,

Izvor 5

P C G N I.
P ć 27. 7. 1913.

Crnogorci!

(...) Obuzet postignutim pobjedama i slavom svojih saveznika, na etvrti saveznik po elio je da na silu preuzme na e zajedni ke uspjehe, ne po tuju i Bo ju pravdu i o insku prosudbu Cara za titnika.

(...) Bugari, zavedeni, otpali su od na eg slavenskog stada (...) i napali svoju bra u i saveznike. Bugare treba sprije iti u uporabi oru ja i uputiti ih da po tuju zajedni ke interese i slavensku solidarnost. Ova odluka mi te ko pada jer potrebno je rukom odsje i ruku, ali druga ije nismo mogli postupiti. Du u mi je preplavila tuga jer moram potaknuti va u hrabrost da silom odbijete bugarske napade, ali gajim nadu da e, jednog dana kada an eo mira ra iri krila iznad Balkana, izrasti novo, svje e drvo slavenskog jedinstva iz na e mi je ane slavenske krvi (...)

Balkanski rat u slici i reči 23, 14 (27. srpnja 1913.

Izvori za grupu 4

Izvor 1

O A č , S , 14. 10. 1912.

Ogranak „Komiteta spasa“ u Skoplju i „Crno dru tvo“ odr ali su hitan sastanak u Skoplju na temu: Turska e izazvati rat. Kako emo onda spasiti Albaniju?
Donesene odluke bile su:
1. Poslati proglas velikim silama.
2. Osnovati grupu delegata koja e raskinuti sporazum skadarskih gor taka s Crnogorcima.
3. Ova delegacija e imati ovlast da ujedini albanske regije kako bi sprije ila opasnost da se zemlja raspadne.
Proglas „Crnog dru tva“ od 16. 10. 1912. sadr i sljede e: „Crno dru tvo“, kao predstavnik albanskog naroda, ima ast da vas obavijesti da se albanski narod ne bori za provo enje turske dominacije na Balkanu, ve da preuzme kontrolu nad cijelim albanskim teritorijem. Prema tome, kakav god ishod rata bio, Albanci nikada ne e dopustiti nijedan drugi oblik uprave za etiri vilajeta osim jedne jedinstvene vlade.

Djela albanske nacionalne renesanse, str. 255-256.

Izvor 2

"HRISTO KABAČHIE " (č ,)

Makedonija je bila zemlja prema kojoj su te ili i koju su simpatizirali BUGARSKI-bourgeoisie- bur uji, gra anstvo. Od tog vremena gra anstvo nije bilo odvajano od opsesivnog "osloba anja" Makedonije. Suprotno tomu, to se kapitalizam vi e razvijao to je patriotska elja za Makedonijom rasla.
...Makedonija je postala sredi te neslaganja, sva a balkanskog naroda.
Velike kapitalisti ke sile pove ale su apetite tih ljudi prema Makedoniji kako bi unijeli to ve i razdor.
Svojim intrigama uspjeli su u tome me u malim dr avama balkanskog poluotoka i planirano su poja avali nacionalnu netoleranciju i netrpeljivost u Makedoniji...

Dokumenti o borbi makedonskog naroda za samostalnost i nacionalnu državu, Skopje, str. 543

Izvor 3

S D T č M 1913.

... Mi, socijal-demokrati, prema tome, ne mo emo pitati kome da pripadne Makedonija jer se ne mo emo slo iti da je vidimo da pripada bilo Srbiji, Bugarskoj ili Gr koj, niti da bude podijeljena me u dr avama...
Jedini korektan stav koji mi, socijal-demokrati, podr avamo je: sloboda, ne ugnjetavanje, jednakost a ne pod injavanje, za sve narode. Sve ovo mo e se posti i ne osvajanjem Makedonije od strane Bugarske, Srbije i Gr ke, i podjelom izme u njih, ve punom slobodom makedonskog stanovni tva, nacionalno konstituiranog kao jednakog lana za ulazak u Balkansku federaciju. Naravno, isto vrijedi za Trakiju i Albaniju.

Povjesni arhiv Beograda, CPY Vol 3 1950, str. 239-242.

Извор 4

M N M L č S . P

...Makedonija je opet slobodna. Ali Europa je sklona u initi istu pogre ku kao i 1978. Umjesto da proglasi Makedoniju za autonomnu dr avu, njeni novi osloboditelji odlu ili su je podijeliti me u sobom, dubokog uvjerenja i svjesni da demokratske sekcije bugarskog, gr kog i srpskog naroda u njenoj patrijaciji makedonskog naroda. Ipak, Makedonija ima sva prirodna i povijesna prava na samoodre enje.
Kroz stolje a bila je autonomna politi ka jedinica ili uklju ena u strukturu drugih dr ava.
Do toga je do lo zbog njenog geografskog polo aja i individualnosti.
Granice su jasno ozna ene planinskim lancima koji je okru uju te njenom obalom.

Dokumenti o borbi makedonskog naroda za samostalnost i nacionalnu državu, Skopje, str. 554

Aktivnost 3

N š B
!

Izvori za grupu 1

K ?

Počnite s kratkom „olujom mozgova“ na temu „rat“. Na ploči napišite 10-15 riječi koje su proizašle iz „oluje mozgova“. Svaka grupa onda preuzima određenu ulogu. Moguće uloge su sljedeće (svaki nastavnik nezavisno odabire uloge):

Grupa 1 – vojnik koji piše pismo obitelji ili daje izjavu za novine.

Grupa 2 – civil koji piše pismo obitelji ili daje izjavu za novine.

Grupa 3 – novinar koji piše članak o Balkanskim ratovima.

Grupa 4 – novinar koji piše o Albanskom pitanju ili Makedonskom pitanju tijekom Balkanskih ratova.

Zadatak svake grupe je da pripremi pisani izvor (pismo, članak, izvješće ili intervju, zavisno o grupi). U tim izvorima treba se upotrijebiti svih 10-15 riječi proizišlih iz ranije zajedničke „oluje mozgova“ na temu „rat“.

Izvor 1

Oč

Srpski vojnik, ba kao i gr ki, bio je vrsto uvjeren da e u Makedoniji na i svoje sunarodnjake, ljude koji govore njegovim jezikom i koji e ga osloviti sa „ ivio!“ ili „zito!“. Prona li su ljude koji su govorili jezikom druga ijim od njihovih i uzvikivali „ura!“. Pogre no su razumjeli ili uop e nisu razumjeli. Teorija koju su u mladosti nau ili o postojanju Srpske Makedonije i Gr ke Makedonije, naravno, bila je poljuljana, ali njihova patriotska uvjerenja da Makedonija mora postati srpska ili gr ka, ako to ve nije, ostala su neokrnjena. Bez sumnje, Makedonija je bila ono to su eljeli da opet postane, kao u vrijeme Du ana Silnog ili bizantskih careva. Agitatori i propagandisti, Bugari, koji su utvili stanovni tvu u glavu ideju da su Bugari, moraju se izbaciti iz zemlje i onda e opet biti kako je oduvijek bilo, srpska ili gr ka. Oni su i postupali na tim osnovama. Tko su bili ti agitatori koji su ljude naveli da zaborave gr ki i srpski jezik? Najprije su to bili sve enici; zatim ravnatelji kola i kona no revolucionarni elementi, koji su pod starim re imom osnovali organizaciju; vo e bandi i njihovi lanovi, seljaci koji su im dostavljali novac i hranu, ukratko, sve mu ke glave, ako su bile obrazovane i obavije tene.

Zaklade Carnegie za međunarodni mir, Izvješće Međunarodne komisije ..., str.50-51.

Izvor 2

21. lipnja, tijekom bitke, pogo en sam zrnom u lijevu nogu i petu. Nemo an da se kre em, morao sam ostati gdje sam bio. Neki bugarski vojnici su do li, a dvojica su me po ela plja kati. Uzeli su mi ko nu jaknu sa 115 franaka, sat u vrijednosti 48 franaka, ko nu vre icu (nov anik), jantarnu mu tiklu, epoletu, zvi daljku, kutiju ibica, kapu i kokardu. Kad su uzeli sve to bili su spremni da odu, ali je jedan od njih rekao „Hajde da ga ubijemo!“ Onda je isukao bajunetu i napravio mi tri duboke posjekotine, dvije na lijevoj strani i jednu na desnoj. Drugi me je sna no utnuo u nogu i rebra s desne strane. Tre i Bugarin je pri ao i udario me svojom pu kom u grudi. Onda su oti li.

Dostavio dopukovnik arko Tripkovi

Zaklade Carnegie za međunarodni mir, Izvješće Međunarodne komisije ... , str .61.

Izvor 3

M , č G ž ,

Moral na e vojske uop e nije bio visok. Trpe i dugo vremena oskudicu i bolesti na a je vojska bila u depresiji. Duga ki pregovori unosili su nervozu me u vojnike. Svi su bili eljni doma i htjeli su svojim ku ama to je prije mogu e. Osim toga, ideja o mogu em ratu protiv saveznika nije uop e bila popularna me u vojnicima i htjeli su izbje i tu mogu nost. asnici su stalno skrivali injenicu da je bilo demonstracija i nemira protiv rata u vojnim postrojbama jer im je zamjenik na elnika GS prijetio da e biti otpu teni zbog dopu tanja nereda. Tako nitko nije mogao re i istinu. Naravno, bilo je neke defetisti ke propagande ekstremnih elemenata, ali to nije opasno kao kad kod svakog vojnika postoji unutarnje uvjerenje da takav bratoubila ki rat ne bi donio ni ta dobro. Potresi u Velikom Trnovu i Gornjim Orahovi tima tako er su pridonijeli depresiji.

Nastava moderne povijesti jugoistočne Europe, Alternativni obrazovni materijal, "Balkanski ratovi" 2009, str. 79

Izvori za grupu 1

Izvor 4

O č B č R

Rodopi, 11. 7. 1913.

Ovaj rat je vrlo bolan. Spalili smo sva sela koja su Bugari napustili. Oni su spalili gr ka sela, a mi bugarska. Oni masakriraju nas i mi masakriramo njih, a protiv svih onih koji od ove la ljive nacije padnu na ih aka, manliherica¹ uradi svoje. Od 1200 zarobljenika koje smo zarobili u Nigrity samo 41 je ostao u zatvoru i svuda gdje smo pro li nismo ostavili ni tra ak od ove vrste (na ivotu).

Nje no vas pozdravljam, tvoga brata i suprugu tako er
Spiliotopulos Filipos

Nastava moderne povijesti jugoistočne Europe, Alternativni obrazovni materijal, "Balkanski ratovi" 2009.

Izvor 5

P I P , A S , 23. 6. 1913.

Najdra a moja,

tijekom ratovanja s Turcima pisao sam ti iz turskih sela. Sada, tijekom rata s Bugarima, pi em ti iz bugarskih mjesta. Pisao sam ti prekju er, ljubavi, odmah nakon bitke kod Kilkisa – na e velike pobjede. Kilkis² je bio sveti grad za Bugare i gerilce komite, kao i rodno mjesto Daneva. Nakon bitke zapalili su grad. Bio je to ogroman spektakl; gorio je dva dana; ljudi, svi Bugari, napustili su ga prije toga. Na a vojska, draga, napreduje brzim korakom, tjeraju i Bugare da se osjeaju kao progonjeni ze evi. Tr e prebrzo za nas, ali mi emo ih sti i, jednom e morati stati negdje. Draga, ne mo e ni zamisliti sliku kakvu predstavlja ovaj rat. Svuda gdje prolazimo nailazimo na pusto i bijedu; Turci, koji su izgleda puno patili pod Bugarima, sada se svete pale i njihova sela i imovinu. Uvijek je na vidiku selo u plamenu. Bugari su pobjegli; nema vi e Bugara u Makedoniji; zvijeri su zauvijek pobjegle; trebala bi vidjeti kakve su to kukavice: zarobljenici se tresu od straha. Sretan sam to nas je ovaj rat jednom zauvijek rije io ovih nasilnika, to nas je natjerao da upoznamo jedni druge, to nam je omogu io da uklonimo njihove lavlje jazbine i raskrinkamo ih jer je njihova drskost zavela svijet koji ih je nazivao „Prusima Istoka“, ove smije ne, glupe ljude. Nezadovoljne onim to su ve imale, te prijetvorne hijene eljele su zgrabiti i dio od svojih saveznika, od onih koji su im pomogli u njihovim osvajanjima i bez kojih bi davno propali pod Turcima. Sada e izgubiti sve to su imali. Tako im i treba. Oni su ivi primjer mitske pri e o psu i mesu.

Osje am da ste uvijek uz mene, ti i na a draga djeca. udim za tobom, ali pobjeda je utjeha jer to zna i da na a razdvojenost ne e jo dugo trajati. Mislim da rat ne e potrajati du e od jo dva tjedna.

to Evgenios ima re i o Bugarima sada, a toliko im se divio?

L. Trichas, Dnevnic i pisma sa fronta, Atina 1993, str.318-319.

Izvor 6

B ž , č š đ ,
L ,³ 13. 1912.

Neke informacije koje su do le do Sto era navode nas, na alost, da posumnjamo da su neki ljudi i asnici posegnuli za plja kom i nasiljem nad civilima na osvojenim teritorijima. S obzirom na to da, s jedne strane, takvi prijekora vrijedni i nehumani inovi kompromitiraju bugarski narod, a s druge strane podrivaju povjerenje na ih mogu ih podanika, naro ito me u civilnom muslimanskom populacijom, u sposobnost na e zemlje da osigura njihovu ast, imovinu i ivot, zapovijedam:

1. Vojni zapovjednici i vojni upravnici (guverneri) moraju poduzeti brze i stroge mjere da se pokrene procesuiranje takvih radnji po injenih na podru ju koje su okupirale njihove postrojbe; krivci moraju biti odmah izvedeni pred sud, bez obzira na njihov in i polo aj. Svi zapovjednici moraju biti upozoreni da ka njavaju takve kriminalne inove bez milosti imaju i na umu odgovornost koju e u suprotnom snositi.

2. Stroge mjere moraju se poduzeti da se u pozadini uspostave red i disciplina. Svi koji nisu dio vojske ili ne rade za vojsku moraju biti poslani nazad u Bugarsku. Svi koji su u vojsci, ali bi zbog svoje nepouzdanosti mogli kompromitirati slu bu u pozadini, moraju se poslati na prvu crtu boji ta.

3. Svi asnici trebaju biti upozoreni da su civilni stanovnici na okupiranim teritorijima, bez obzira na njihovu nacionalnost i vjeru, pod za titom na ih vojnih zakona i da e svako neopravdano nasilje nad njima biti procesuirano prema istim tim zakonima. Kako bismo uspjele u tome, pozivam sve vojne i civilne predstavnike vlasti da sura uju.

4. Na kraju, elio bih vas podsjetiti da smo rat zapo eli u ime visoko humanih ideja, tj. da „oslobodimo ove ljude od re ima koji je postao nepodno lživ u svom nasilju i nepravdi“. Bo e, pomozite svojim hrabrim bugarskim sinovima u postizanju ovoga uzvi enog cilja. U ovom trenutku pozivam sve da ne dopuste svojim suborcima da takvim injenjem kompromitiraju njihov veliki i slavni pothvat pred o ima civiliziranog svijeta.

Georgijev St. Trifunov, Istorija bugara u dokumentima, Sofija, 1996.

Izvori za grupu 2

Izvor 1

Доказ (сведоштво) на Рахи Ефендија од Струмица

....) Osnovano je lokalno oružništvo, a po jedan oružnik i vojnik su poslani da idu od kuće do kuće i da pozivaju muslimane, jednog po jednog, pred Povjerenstvo. I ja sam pozvan s ostalima.

Postupak je bio sljedeći: srpski zapovjednik bi pitao: „Kakav je ovo svijet?“. Odgovor je bio jednostavno „dobar“ ili „loš“. Nisu postavljana pitanja o nacionalnom karakteru; nije bilo obrane ni rasprave; ako bi jedan član Povjerenstva rekao „loš“, to bi bilo dovoljno da osude privedenog. Svaki član Povjerenstva imao je svoje neprijatelje koje je elimisao uništiti, pa se nitko nije protivio mišljenjima drugih članova Povjerenstva. Po izricanju presude zatvorenik bi skidao svoju gornju odjeću, a novac bi uzimao srpski zapovjednik. Ja sam proglašen „dobrim“, zajedno s mnom da je desetak privedenih. Oni koji su osuđeni, vezivani su zajedno po trojica i odvođeni u klaonicu; njihove uši i nosevi često su odsijecani prije nego što bi ih ubili. Klanje je trajalo mjesec dana; vjerujem da je u gradu i obličinim selima ubijeno između tri i četiri tisuće muslimana.

(Napomena – od ovog mjesta razgovor je postao uopćen, a četiri uglednika iz Strumice su, svaki ponaosob, govorili o tome kako je koji izgubio sina, unuka ili brata u tom masakru.)

Abdulkerin-aga iz Strumice potvrdio je izjave prethodnog svjedoka. Njegov sin je doveden svezan na kapiju njegove kuće; on je onda otišao do Tome, vođe bugarskih bandi, i pokušao se s njim dogovoriti za sinovljevi život. Toma je zahtijevao 100 funti; on je već ranije u dva navrata platio 50 i 70 funti da spasi tog sina. Rekao je Tomi da nema spreman toliki novac, ali da će probati prodati prodavaonicu, ako bi Bugari sačekali do navečer. Toma je odbio čekati i njegov sin je pogubljen.

Zaklade Carnegie za međunarodni mir, Izvješće Međunarodne komisije... , str 73

Izvor 2

Ишќи Мџ

Paljenje sela i egzodus poraženih je normalna i tradicionalna pojava svih balkanskih ratova i ustanaka. To je navika svih ovih naroda. Ono što su sami propatili, to isto jednako vrate drugima. To se jedino moglo izbjeći imperativnim naredbama iz Atene, Beograda i Sofije, i tada samo pod uvjetom da su crkva i pobunjenici kao organizacija podržale rješenje vlada. Opi poziv na humanost zapravo je poslala makedonska pobunjenička „Unutarnja organizacija“, ali se činilo da je imao vrlo malen uticaj.

Zaklade Carnegie za međunarodni mir, Izvješće Međunarodne komisije... , str. 73

Izvor 3

Мислители, 1912.

Od samih su po etaka balkanski saveznici – „oslobodioci“ – biljele ili velike pobjede protiv Turske. Kada je srpska vojska zauzela na grad Veles, mi, građani, dočekali smo „oslobodioce“ vrlo svečano. Trebalo je i da je prvih dana rata najveći dio stanovništva – uz svega nekoliko iznimki – bio izuzetno sretan.

Kraj petostoljetnog turskog jarma konačno je stigao! Bili smo ispunjeni nadom da će doći povoljni uvjeti za bolji život i obnovu, stavljajući i to kućna tekućina i interese makedonskog naroda.

Ali, na alost, još od samih po etaka moglo se vidjeti kakvi vjetrovi pušu među saveznicima „oslobodiocima“ i kakva se iznenađenja mogu očekivati u bližoj budućnosti...

Naši „oslobodioci“ nisu krili svoje velikosrpske težnje. Kada bi započeli razgovor s građanima, prvo pitanje je bilo: „to ste vi?“, i ako bi dobili odgovor da oni ili ona nisu Srbi, onda bi nastavili: „Tako je bilo do sada, ali će se to ubuduće promijeniti. Bugari su dugo radili na vama da vas naprave Bugarima. Ali, sada ćete postati dobri Srbi... Trebate znati: gdje srpska noga kroči, tu je Srbija.“

Martulkov, Moje sudjelovanje u revolucionarnoj borbi u Makedoniji, str.. 243-244.

Izvor 4

Листа, 1917. Листа, 1917. Листа, 1917. Листа, 1917.

„Komiti (bugarski i srpski pobunjenici) kreću u automatski kada padne mrak. Ulaze u turske i albanske kuće, i često se događa ista stvar: pljačka i klanje. Skoplje je imalo 60.000 stanovnika, polovina su bili Albanci i Turci. Neki su pobjegli, ali većina je ostala. Sada su postali trupe svakonog krvoprolića.“

Trocki je očekivao da će izvještavati o vojnim pobjedama Slavena, ali nakon što je vidio ove brutalne masakre, odlučio se vratiti u Rusiju: „Nisam imao snage da izdržim, nisam mogao disati. Moj politički interes i ogromna moralna znatiželja da vidim što se događa su nestali. Sve što je preostalo bila je želja da pobjegnem što je prije moguće.“

Izvori za grupu 3

Izvor 1

R B - 1

Pohlepna pokvarena Europa već stotine godina dopušta da divlji opori Turaka na zvjerski način i mrcvare i muče, kolju, ubijaju, oskvrnjuju nevine krivane, koje je krivnjom civilizovane i kulturne Europe zadesila nesreća da ih još uvijek zarobljene drži ona ista vjerski fanatizirana neman u ljudskoj spodobi, što se nazivlje Turčin. To sve trpi, dopušta tobože napredna, kulturna, humanitarna Europa, jer zavist te kulturne Europe, nezasićenost i proždrljivost, inače ličnost i pokvarenost u ovo „civilizovano“ doba prije čila je do sada uvijek poštenima, koji bi se podigli na obranu protiv njih i mučenika, da ih oslobode od krvoločne zvijeri. Tako je Turčin i nadalje mirno na očigled kulturne i vjekoljubive Europe klao, robio, palio, oskvrnjivao čene, mlade dječicu i nemoćne starce. Kad bi se ta izmučena raja kadgod u zdvojnosti podigla i pokušala da strese sa sebe zvjerski jaram te otomanske nemani, eto ti odmah kulturne Europe, gdje priskače u pomoć divljoj nemani da uguši zdvojni jauk i plač gladne i izmučene krivanske sirotinje. Sve to u ime lažne i kulturne civilizacije iskvarene Europe.

List „Naša sloga“, Pula, 17. listopada 1912.

Izvor 2

R B - 2

Balkanske zemlje svakako ne ulaze u rat samo da bi dobile ona mala obećanja o reformama od Turske, već i s nadom dobivanja kompletne autonomije za krivanske provincije ili barem da prošire svoje teritorije (...). Naravno, konačan uspjeh balkanskih zemalja zavisi od njihove spremnosti na rat te njihovog uzajamnog razumijevanja i provođenja njihovih zajedničkih interesa. Ako je ovaj savez zasnovan na solidnom temelju, njegov uspjeh je garantiran; on će biti u stanju da se suprotstavi, kao novi autoritet, svim vanjskim utjecajima.

Zagrebački dnevni list „Obzor“, 10. listopada 1912.

Izvor 3

S M

...Nijedan slavenski narod i ne pomišlja da dodaje ulje na vatru u ovom sukobu; čak i Rusi, kao najstarija braćo, izbjegavaju se izravno umiješati u konflikt kao arbitri. (...) „Ruskoje slovo“ otvoreno upozorava Srbe – a implicitno također i Bugare – da u slučaju rata ne trebaju računati na pomoć Rusije niti na simpatije Antante... „Nikako se ne smije dopustiti novi balkanski rat. Velike sile imaju na raspolaganju neophodna sredstva da stave točku na glupe sporove i beskompromisnost jedne i druge strane. Takva mjera je autonomija Makedonije – jasno je da će se takva mjera poduzeti samo u krajnjem slučaju, kada se sva druga sredstva pokažu neinkovitim.“

Stav ruskih novina nije ništa novo u svijetu. U tim krugovima na Balkanu mjesecima je bilo poznato da postoji jedna strana – manje-više bitna – koja bi željela stvoriti autonomnu Makedoniju; ta strana su separatisti. Oni rade tajno, a jasno je i za to. Ali ako dobiju podršku tako jake strane kao što je Rusija, to bi ih moglo da okuraži, brzo će se i nove sljedbenike i budućnost bi im se neoklevano mogla nasmiježiti.

List „Slovenec“, 122, 31. svibnja 1913.

Izvor 4

I : P

Mirovni sporazum potpisan je u Bukureštu, ali na Balkanu uopće ne može biti mira. Ne može biti mira tamo gdje ima nasilja. Sporazum potpisan u Bukureštu je odobrenje za najbrutalnije nasilje. Bugarska se nikada neće pomiriti s tim. Smanjena, sužena u svojim granicama, opljačkana, ugušena, silovana, po etički unutar svojih granica raditi na tome da ojača svoje gospodarstvo, kulturnu i fizičku snagu, da ih umnoži deset puta, tako da će, čim bude pogodan trenutak, Bugarska uzeti to joj pripada, po nacionalnom i povijesnom pravu.

Narodna volja, 53, br. 58, 26. srpnja 1913, Kiškilova, Balkanski ratovi.

Izvor 1

O
P

ž
č

[Empty dashed box for notes]

[Empty dashed box for notes]

Izvor 2

R

M E D

S

š

ć

Neka područja su bila tako velika da mi je trebalo tri dana i 10 do 12 sati vožnje uokolo da im pomognem i da se vratim u Skadar. Sve u svemu, posjetila sam 1.022 obitelji koje su kuće spaljene u okolini Skadra. Najglošnija stvar u svemu tome je to je samo nekoliko ovih nesretnika imalo nekakvu predstavu o tome zašto im se sve to dogodilo. Žene s izglednjelom djecom bi pitale: „Zašto to su veliki kraljevi (velike sile) dopustili da vojnici dođu i pljačkaju i ubijaju nas? Mi nismo činili ništa loše. Uzeli su naše koze i naše ovce – sve, sve su uzeli. Kada je moj muž pokušao spasiti jednu ovцу, ubili su ga. Na naša kuća je spaljena. Gladujemo na vjetrometini.“

M.Edith Durham, Borba za Skadar, London, str. 296., London str.296.

Izvor 3

B
B

G č , 29.

P

1912.

A

C

G

, S

,

elim obavijestiti Vaše Ekscelencije o izuzetnom događaju u narodnom životu Albanaca. Predstavnici iz svih dijelova Albanije, različitih vjerske pripadnosti, skupili su se jučer u Valoni na narodnoj skupštini i proglasili nezavisnost Albanije te izabrali Privremenu vladu. Albanci su sretni da se pridruže obitelji slobodnih naroda istočne Europe nemajući drugi cilj osim da žive u miru sa svim svojim susjedima. Nadamo se da će vaša kraljevska vlada prihvatiti ovu promjenu u nacionalnom životu Albanaca i na Privremenu vladu, da će svaka neprijateljska akcija vaših vojski unutar naših granica prestati te da će svi albanski teritoriji koji su sada pod okupacijom vaših snaga ponovno biti slobodni.

Qeveria e Përkohëshme e Vlorës..., pp.42-43.

Izvor 1

R K , š O -

U selima Rajca i Prnjezi u Albaniji u blizini granice s Makedonijom, nasuprot planini Jablanica, skupilo se mnogo albanskih i makedonskih izbjeglica, uključujući i Milana Matova, vicepremijera Albanije, Esada pa u, bivši sultanovog generala, i mnoge druge. Njima je pruženo veliko gostoprimstvo. Makedonske i albanske izbjeglice formirale su svaki svoj stožer.

Njihov je cilj bio oslobađanje Makedonije i zajedničko preuzimanje vlasti. Zajedničko zapovjedništvo makedonsko-albanskih pobunjenika bilo je u selu Razjo.

Risto Krle, Autobiografija, Skopje, 1990, str. 164.

Izvor 3

B

Makedonci su stalno, tijekom stoljeća, ustajali i borili se za nezavisnost i slobodu te svojom upornom borbom pomogli oslobađanje Srbije, Grčke i Bugarske... Više od sto tisuća makedonskih boraca borilo se rame uz rame s vojnicima Saveza...

Umjesto Makedonije, proslavljene Aleksandrom Makedonskim, posvećene svetim apostolom Pavlom, ponosne na rad svete braćerice i Metoda (...), umjesto ujedinjene, cjelovite i slobodne Makedonije, europska diplomacija, a s njom i vi, na braćera, saveznici i osloboditelji, cijepate nas na komadiće i sknavite naše svete ideale... Zapamtite, braćo Bugari, Srbi i Grci, da ste vi ponovno rođeni da započnete novi život tek nakon 14 krvavih ratova Rusije protiv Osmanskog Carstva... Zapamtite da će raskomadana Makedonija zauvijek biti jabuka razдора među vama. Sjetite se da su kroz povijest, u prošlosti, nestajale države jedna za drugom u borbi za Makedoniju pa nemojte produžavati taj krvavi popis mrtvih u ovo vrijeme... Makedonija treba biti nezavisna država u svojim etnografskim, geografskim, kulturnim i povijesnim granicama, s vladom koja odgovara Narodnoj skupštini... Nacionalno predstavništvo koje se treba uspostaviti u Solunu općim izborima. Braćo saveznici i osloboditelji! Nadamo se da će naša riječ doprijeti do vaših srca i svijesti. U Petrogradu, potpisali ova četiri predstavnici.

Makedonski glas, Petrograd, str. 52-55.

Izvor 2

T š

Ustanak u Tikve bio je prvi masovni narodni otpor srpskoj vlasti koja je okupirala Vardarsku Makedoniju nakon povlačenja Turaka u Prvom svjetskom ratu. Ustanak je počeo u Tikvešici 19. lipnja 1913. i trajao je 7 dana. Tikveški ustanak je rezultat spontanog organiziranja stanovnika Tikve a pod vodstvom lokalnih aktivista, revolucionara i knezova, uz podršku snaga VMRO.

Izdaje i atentati u makedonskoj povijesti, Skopje, 2004.

Izvor 4

I M , 1912.

Hoćemo li primijeniti ovaj slijed događaja prema autonomiji Makedonije? Ideja „Makedonija Makedoncima“ razvila se proteklih nekoliko godina i prijeto da zamijeni ideju opasnijeg komadanja Makedonije i podjele između različitih balkanskih država. Ali trzavice koje stalno uznemiravaju to područje izgleda da potječu od bugarskog pokreta, prije nego makedonskog. U sadašnjim uvjetima bilo bi teško organizirati makedonsku autonomiju bez značajnog favoriziranja bugarske strane rtvujući i interese ostalih naroda. To bi provociralo očajničke otpore u samom srcu Makedonije. Na kraju, ne smijemo zaboraviti da su makedonski Grci i Karavlasli (Rumunji), iz straha od hegemonije slavenskih elemenata, za status quo. (...) Balkanski rat bio u ovom trenutku bio značajna prijetnja za Europu. Europa bi se trebala potruditi da udalji ovu prijetnju sredstvima koja joj stoje na raspolaganju. Ništa nije legitimnije od toga.

AlbeALric Cahuet, "La situation en Turquie et la proposition Berchtold", L'illustration, 3626, 24 août 1912, str. 123.

Izvor 5

S O š

M š

. O M N ć,
č S ž B ,
šč

B , 12. 1913.

Na elničkom Prespanskom području kažu da su se pojavile anarhističke bande pod vodstvom Petra Čuleva i Krste Trajceva, bugarskih vođa, s njihovim etnicima, i predstavljaju veću prijetnju nego Arnauti. U slučaju njihovog upada podigli bi se sela i gradovi, a sve je spremno za to...

П. Митреска, Српски документи за историјата на охридско-струшкиот регион (1890–1940) Струга, 2002, стр. 182, док.

Aktivnost 4

S

Izvori za sve grupe

K

?

U enici e analizirati izvore i odlu iti kojem opisu pripadaju i za to. Termini (opisi) su sljede i:

I

ć

ž ć ()

Ova diskusija treba se nastaviti i pru iti odgovor na drugo kliju no pitanje. Odgovoriti na pitanje: č B č ?

Izvor 1

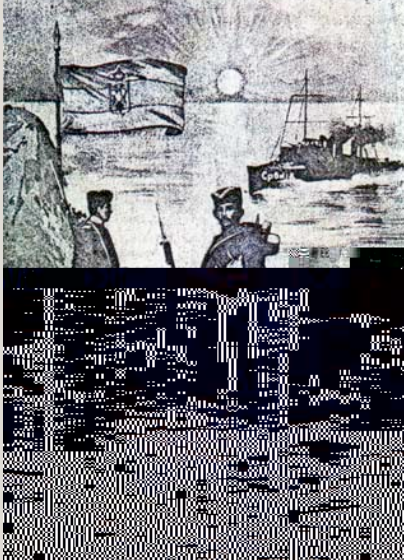
S

	Povrsina u miljama		Procenjena populacija	
	pre rata	poslije rata	pre rata	poslije rata
Albanija	-	11,317	-	850,000
Bugarska	33,647	43,310	4,337,516	4,467,006
Grcka	25,014	41,933	2,666,000	4,363,000
Crna Gora	3,474	5,603	250,000	500,000
Rumunija	50,720	53,489	7,230,418	7,516,418
Srbija	18,650	33,891	2,911,701	4,527,992
Europska Turska	65,350	10,882	6,130,200	1,891,000

Izvor 2

S
B

Поздрав са српског приморја

Pozdravi sa srpske obale. Dra . Suveniri iz prve srpske luke.“

http://sh.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Pozdrav_sa_srpskog_primorja.jpg

Izvor 3

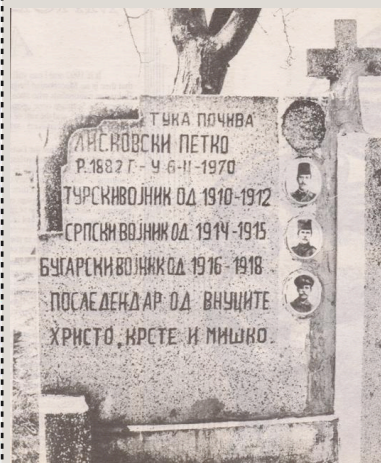
P ž ć

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ottoman_soldiers_after_the_First_Balkan_War.png

Izvor 4

G M B ,

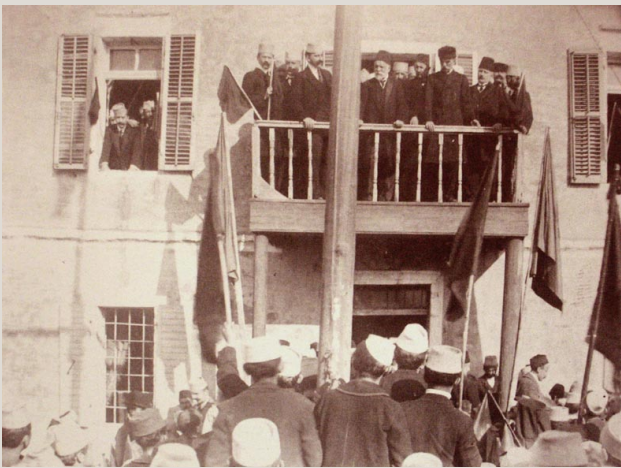

Ovdje le i Liskovski Petko 1882. – 1970. Turski vojnik 1910. – 1912. Srpski vojnik 1914. – 1915. Bugarski vojnik 1916. – 1918. Posljednji dar od unuka Hristo, Krste i Mi ko

<http://www.telegraf.mk/aktuelno/makedonija/102400-bitola-nagrada-tamende-petkovski-za-novinarkata-zaneta-zdravkovska>

Izvor 5

P š A

<http://en.wikipedia.org/wiki/File:28nentor.jpg>

Izvor 6

P G č 1912.

http://en.wikipedia.org/wiki/File:New_Greece.jpg

Izvor 7

B , K , M

<http://www.va.mod.gov.rs/cms/view.php?id=10479>

Izvor 8

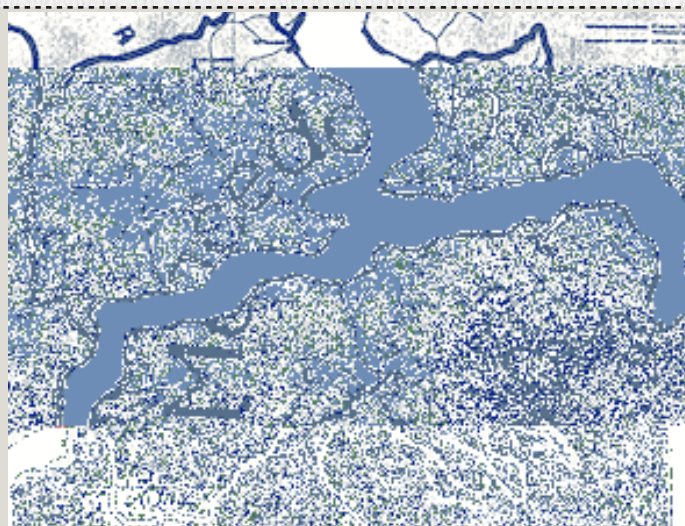
M S č ž č

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Skopje_1912.jpg

Izvor 9

K
M
B

<http://www.kirilica.com.mk/vest.asp?id=76676>